

Daněk přínosný i sporný

Milan Balabán

Zusammenfassung: Daněk – Beitrag mit Streit. Es sei möglich, meint Balabán, das Werk Slavomil C. Daněks in der Optik von mehreren methodischen Zutritten zu bewerten: (1.) Bevorzugte Konzentration auf sein Lehrfach: das Alte Testament; (2.) Seine Predigten kritisch (noetisch) zu analysieren; (3.) Ein Versuch, Daněks Christologie, Ekklesiologie, Pneumatologie usw. kritisch zu betrachten; (4.) Den Nachhall Daněks Theologie in den Arbeiten seiner Schüler (Blahoslav Pípal, Miloslav Bohatec u. a.) zu revozieren. Daněk hat als erster von tschechischen Forschern die erstrangige Funktion des Kultes in der israelitischen Religion entdeckt und exegetisch demonstriert. Noch wichtiger ist seine These, die Heilige Schrift sei nicht automatisch das Wort Gottes. Die Schrift (der Bibel) wird Gottes Wort.

1. Daněk rodinný

1.1.

Daněk na mě působil od mých gymnaziálních let. V septimě jsem pod lavicí pročítal Daňkovu inaugurační přednášku *Verbum a fakta Starého zákona*. Brzy na to jsem se setkával s některými Daňkovými stoupenci, z nichž někteří na mě působili jako theologičtí meditační (R. Nechuta), jiní jako kazatelé (B. Pípal) nebo mystici (J. Ruml). Byli tu i Daňkovci typu „on to řekl“ (J. Altynski). Z. Soušek vlastnil opis Daňkovy disertace (*Posvátné stromy ve Starém zákoně*). Byl tu i marxisticky orientovaný Daňkův zasvěcenec B. Pospíšil, jehož přičiněním jsem nevypadl z evangelické fakulty předčasně. Na fakultě nám přibližoval velkého theologického kapitána Jan Heller. Tento extrémně nadaný bohoslovec byl s to alespoň zčásti porozumět našemu společnému vykladačskému mistrovi. Proto jsme Hellera milovali, ale i ctili. Byl to zkrátka náš Hermes, posel bohů, s nímž jsme se někdy s chutí vydali do exegetického podsvětí.

Později nás, daňkovsky laděné studenty (v údobí 1948–1952), inspiroval Miloslav Bohatec. K poslechu jeho kázání jsem zajížděl do Hradiště, v jehož blízkosti se malebně rozkládal Libkov, rodiště mé matky. Bohatcova kázání byla úžasná. Některá z nich bych rád vydal tiskem. Bohatcova disertace vyšla ve zkrácené podobě ve sborníku k Daňkovým šedesátinám.¹ Bohatec (podobně jako J. Sládek) se tu snaží vyložit novozákonní

text² pomocí starozákonních příběhů a paradigmat. Při „sycení“ jde v podstatě o existenciálně naléhavé kultické drama. Ilustroval tím Daňkovu tezi, že „konec slova je protimluv. I každé verbum v gramatice má leda koncovku. Verbum szákonní koncovku Nového zákona“.³ Daňkův theologický odkaz zakomponoval do svého encyklopedického díla profesor Miloš Bič.⁴ Naštěstí máme k theologické ruce brilantní interpretaci Daňkova životního díla od profesora J. B. Součka.⁵ To, co mě na Daňkovi a jeho zacíleních uchvacovalo byla láska k Bibli, především k té české. To byla skoro zamilovanost, podobně jako u Jana Milíče z Kroměříže. Víc než akademické vzdělání rozhodoval tu osobní existenciální zájem, který zcela odsunul jiné životní zájmy. Podle Daňka, „nosorožce české exegeze“, každý originální „strejda od lesa“ strčil do kapsy kdejakého renomovaného theologa.

1.2.

Daňkův životopis napsala s důvěrnou znalostí a záviděníhodnou akribií jeho dcera Mirjam Bohatcová – Daňková. Vydal jsem tuto biografii v knižnici Rosa na ratolestech.⁶ Již předtím se objevuje životopisný theologicky hodnotící nárys z pera M. Biče.⁷ Sám jsem se pokusil o větší studii o Daňkovi a jeho díle.⁸

¹ BOHUSLAV POSPÍŠIL (ed.), *K slovu tvému: Studie z Písma a o Písmu*, Praha: přátelé profesora Daňka, 1945.

² Mt 14,13–21; 15,32–39; Mk 6,30–44; 8,1–10; L 9,10–17; J 6 – nasycení zástupů.

³ SLAVOMIL C. DANĚK, *Verbum a fakta Starého zákona!*, in *Ročenka Husovy československé fakulty bohoslovecké v Praze za rok 1935–1936*, Praha: Husova fakulta, 1937, s. 33; též ve *Vybrané studie*, Praha: Kalich, 1977, s. 47; nadále citováno podle tohoto vydání.

⁴ MILOŠ BIČ, *Palestina od pravěku ke křesťanství I–III*, Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1948, 1949, 1950.

⁵ JOSEF B. SOUČEK, *Slavomil Daněk: Pokus o rozbor jeho theologického díla*, *Theologia evangelica* 3 (1950), s. 65–73, 132–143.

⁶ SLAVOMIL C. DANĚK, *Rosa na ratolestech, Z odkazu evangelických kazatelů 2 / Slavomil C. Daněk*, Praha: Kalich, 1999.

⁷ MILOŠ BIČ, *Slavomil Ctíbor Daněk: K 30. výročí a nedožitém devadesátinám*, in S. DANĚK, *Vybrané studie*, s. 51–64.

⁸ MILAN BALABÁN, *Solí ozdobený, Evangelický týdeník: Kostnické jiskry* 36 (1996), s. 3–6.

2. Možné metody zkoumání Daňkova díla

Metody takové pátrací práce mohou být různé. Musíme se ptát: Co znamená dnes bohoslovecký přínos toho či onoho myslitele. Mnohdy není dbáno doby a obecně psychologického milieu, v němž myslitelovo dílo vznikalo. Takový anachronický přístup vede k interpretačním zkratům a k falešnému jásotu: Tento pán je překonán.⁹ Ten překonanec, připomeňme Gerharda von Rada, však výrazně naznačuje, a to rozmachem přes celý starozákonní kánon, principiální sepjatost vertikálního a horizontálního rozměru biblického kerygmatu. I biblický výklad má své dějiny a každá doba (nebo údobí) uvádí na vědeckou scénu inspirující osobnosti. Nyní je našim exegetům takovou osobností americký theolog Walter Brueggeman.¹⁰ Pro mou generaci to byl S. C. Daněk.¹¹ Jeho gruntovní pokračovatel, Miloš Bič, se celoživotně máchal v moři Daňkových idejí, ale takového téměř mystického šarmu už nedosáhl. Okouzlení vůdčí duchovní osobností je patrně obecný fenomén. Vezměte si takového Karla Bartha, velikána a mohykána evangelické theologie: kolik bohoslovců jím bylo zasaženo, téměř magicky.¹² Tak tomu je i v oblasti filosofie. Martin Heidegger byl ve svých filosofických počátcích okouzlen dílem Husserlovým.¹³

⁹ Například Gerhard von Rad – ano, v mnohém je překonán; jak by ne: starozákonní bádání „kráčí stále vpřed“, některé hypotézy (např. o fenoménu „svaté války“) jsou silně otřeseny; „Heilsgeschichte“, právem napadená DAŇKEM (Verbum a fakta Starého zákona), je (zřejmě) simplifikací záležitosti „zjevení a dějiny“ atd.

¹⁰ Osvícení, ba ozáření, tímto mistrem exegeze a patrně i hermeneutiky se obráží ve vykladačském úsilí Petra Slámy. Například Bylo nebylo: historie, historicita a pravda Bible, Křesťanská revue 73 (2006), s. 28–32.

¹¹ Toto okouzlení, skoro omámení, lze skoro hmatat v odkazu Jana Rumla, který se blížil (či spíše vztahoval) k osudovému guruovi jako dávní mladí filosofové k Parmenidovi. Mladé bohoslovce někdejší Husovy fakulty okouzloval spíše Josef L. Hromádka, Daněk „vzbuzoval shovívavé úsměvy“, a přesto byl Daněk svým poselstvím strhující: JAN RUML, Nezdál se! K odkazu S. C. Daňka, in Brána i klíč, Český Těšín: nákladem vlastním, 1992, s. 5.

¹² Jmenuji zde, výběrem, Josefa B. Jeschkeho z dávnějších časů, a z nynějšíka Jana Štefana. Josef L. Hromádka si uchoval potřebnou dávku theologické samostatnosti, ostatně i on, aspoň občas, ozářil velikého K. Bartha.

¹³ „Husserlovým dílem jsem zůstal nicméně zasažen natolik, že jsem si v něm... četl vždy znovu, aniž bych dostatečně chápal, co mne to poutalo. Kouzlo, které z díla vycházelo, sahalo až k vnějšímu vzhledu sazby..“ MARTIN HEIDEGGER, Konec filosofie a úkol myšlení, Praha: OIKOYMENH, 2006, s. 43.

1. Je možné se soustředit na jedno dílo. Odtud pak interpretovat všechno ostatní. Takovým východiskem a odrazistěm mohou být tři proslulé Daňkovy večerní pobožnosti.¹⁴

2. Možné je vyjít i z kazatelského díla Daňkova, jež je poměrně rozsáhlé.¹⁵

3. Zabývejme se Daňkovou christologií, ekklesiologií, pneumatologií etc. Tady však Daněk (patrně) mnoho štěstí neudělal.¹⁶ Přesto však úsilí o náboženskou, nikoli metafyzickou pojetí dogmatu naznačuje, že i křesťanský trinitarismus by se mohl dostat na jiné noetické, vpravdě bibličtější stezky.¹⁷ Daňkova systematika je naznačována spíše implicitně, tedy ne tematicky, především v přednášce Kristus – revoluce.¹⁸ Zde se říká: církve je memento každé a celé společnosti lidské, „pohotovost proti každé člověčině v lidské společnosti“,¹⁹ nikoli nějaký věčný monument.²⁰

4. Možná by bylo prospěšné dobírat se Daňkových theologických úmyslů rozborným vzhledem do publikací Daňkových žáků, kterých bylo v našich vlastech rozeseto dost a dost. Kromě radikálně laděného, „švekultizujícího“ M. Bohatce a jeho pozdější ženy Mirjam Daňkové, značně promarxistického B. Pospíšila, Daňkovi synovsky oddaného Jiřího Rumla, jehož „Daňkovskou čítanku“²¹ jsem již zmínil, platonizujícího R. Nechuty, patrně největšího Daňkova interpreta B. Pípala, mimořádně vzdělaného písmáře M. Růžičky, jehož některá kázání puncoval svým „bene“

¹⁴ SLAVOMIL C. DANĚK, *K odpočínutí: Tři večerní pobožnosti, Dnem i nocí: Biblické úvahy 1*, Praha: vlastním nákladem, 1935.

¹⁵ Několik kázání, propůjčených mi Dr. M. Bohatcovou-Daňkovou, jsem vydal v S. C. DANĚK, *Rosa na ratolestech*.

¹⁶ SLAVOMIL C. DANĚK, *Náboženský význam dogmatu*, Kalich: *Revue českého náboženského života* 6 (2)/7–8 (1919), s. 285–307, se mi zdá naprosto nepřesvědčivý.

¹⁷ Viz SLAVOMIL C. DANĚK, *Solí ozdobená: Dva essaye zvěstovatelské, Včera i dnes: Biblické otázky 3*, Praha: Kalich, 1948.

¹⁸ SLAVOMIL C. DANĚK, *Církev, revoluční útvar náboženské společnosti*, in JOSEF B. SOUČEK (ed.), *Kristus revoluce: Kristus a církev: Kristus a společnost*, Praha: Spolek evangelických akademiků Jeronym, 1932, s. 9–34.

¹⁹ S. C. DANĚK, *Církev, revoluční útvar náboženské společnosti*, s. 33.

²⁰ S odvoláním na JOSEPHA WITTIGA, *Höregott: Ein Buch vom Geiste und vom Glauben*, Gotha, 1929, s. 345: „Každá matka musí propustiti své dítě ze svého lůna, jakmile dozrálo, a po několika letech i ze své náruče, a po několika letech dokonce i ze svého domu.“

²¹ J. RUMLA, *Brána i klíč*.

sám Daněk,²² vynikajícího farářského a sborového aplikátora Daňkových zvěstných idejí Lubomíra Moravce,²³ investigativního biblického a religionistického vykladače Milana Mrázka,²⁴ R. M. Šimsy, J. Sládka, daňkovského pietisty B. Popeláře, organizační duše překladatelské skupiny Z. Souška a jiných. Blízko Daňkovi a jeho výchozím pozicím se blížili i představitelé jiných křesťanských církví (V. A. Žák, V. Kubáč, Z. Fišer aj.). Zmínit zbývá, a to důrazně, profesora M. Biče, který byl Daňkem doslova uhranut. Bičovou zásluhou objevíme několik noetických myšlenek a postřehů Daňkových, a to přímo v Bičově díle,²⁵ zde jsou ostré Učitelovy myšlenky zabalené v jakémsi ochranném alobalu (v jistém rozmělnění či otupení). A je tu nejprofilovanější, skoro sofialní, Daňkem zasvěcený učenec Jan Heller, který je ovšem synem dvou otců: S. C. Daňka a Karla Bartha. J. Hellera (na štěstí? na neštěstí?) políbili osudově oba. J. Heller proto nedrží ani čistého Daňka ani čistého Bartha, takže ho nečeká ani bohoslovecké nebe ani theologické peklo. Ostatně: kdo kdy získal čistého následovníka? Žádnému z reformátorů se to nepodařilo. J. Heller integroval do svého theologického programu, shrnutého později do tématu „Bůh sestupující“, některé myšlenky Daňkovy; ty harmonizoval do určité míry s dialektickými zásadami či principy Barthovými a přidal myšlenky své tříbené myšlenkovými vizemi velkých židovských myslitelů (M. Buber, E. Lévinas aj.) Po metodologické stránce zamítl Heller „theologický hydrologismus“ (můj výraz – mb), tedy nauku o pramenech (J. Wellhausen a spol.), k nimž přiklekal i geniální český orientalista S. Segert a důmyslný exeget J. Z. Dus. Avšak ne příliš šťastně mluví o „vrstvách textu“ a tak se přiklání k „theologickému geologismu“ (můj výraz – mb), lze (prý) mluvit o starší či mladší vrstvě textu.²⁶ Představa, že text je terén, v němž na sobě spočívá několik vrstev, se mi zdá málo přesná a těžko úchopná. A kdyby: která vrstva rozhoduje? Ta

²² MIROSLAV RŮŽIČKA, Prorok beze cti: Tři kázání občanská, Dnem i nocí: Biblické úvahy 2, Praha: Slavomil Daněk vlastním nákladem, 1935.

²³ MORAVEC se celý život chystal k doktorátu, DANĚK byl připraven, nikdy k tomu nedošlo, jeho tak nadaný žák byl až příliš zaplaven sborovou, zvl. pastorační prací.

²⁴ Mrázek osvěceně pochopil souvislost mezi teorií a religionistikou; o tento problém se intenzivně zajímal i Jan Heller. Proto se Mrázek zabýval i Filónem Alexandrijským: MILAN MRÁZEK, Cesta Božích lidí v díle Filona Alexandrijského, Praha: Kalich, 1971, s. 40–43.

²⁵ MILOŠ BIČ, Palestina od pravěku ke křesťanství I–III.

²⁶ Dost příkladů takové theologické „geologie“ najde čtenář v JAN HELLER, Pozdní sklizeň, Praha: Advent-Orion, 2000.

„původní“ (?) nebo ta mladší, popřípadě výsledná? Není text sám, tak jak jej máme před sebou, ať v „originálu“²⁷, nebo odpovídajícím („kanonizovaném“) překladu, tou jedinou „vrstvou“?

3. Sugestivita kultu a slepá ulička interpretace

Daněk objevil *kult v Bibli*, zvláště ve Starém zákoně. V jeho době to byl průlom. Něco o izraelském (popřípadě židovském) kultu se vědělo. Křesťanské čtenářstvo se zdálo být informováno o pohanských kultech národních (etnických) celků: uctívání stromů, vod etc., znalo se přikázání, které zakazovalo uctívat božstva, jež vystupovala jako uctívané předměty, nebo také zpředměťňovat samotného Hospodina (Ex 20,3n). Nové vidění věcí zahájil Daněk disertací na filosofické fakultě o posvátných stromech ve starozákonní Bibli.²⁸ Dřívější předpoklad, že posvátné fenomény jako stromy, kameny, potoky atp. patří leda do okruhu pohanského náboženství, vzal za své. Abraham hostil znavené příselce pod posvátným stromem, který byl „součástí bojiště“.²⁹ Daňkova zjištění vymaňovala čtenáře ze všedního vyprávění a učinila ze „známého“ výjevu bohoslužebnou scénu. Přesto nebylo to kultické zvládnuto, zvláště někteří Daňkovi žáci někdy u kultu bezradně okolkovali (Bohatec, Sládek a jiní, nikoli Nechuta a Pípal), tomuto „obkružování“ kultu neunikl ani Bič. To bych chtěl nyní demonstrovat. Zástupek tzv. daňkoců odhaloval kultický (rituální) charakter některých úkonů, například různé věštbé praktiky, zejména jatropravectví. Hebrejské *b-q-r* nemuselo znamenat jen obětní úkon odbývaný zrána (*bóqer*); mohlo se jednat o hledání boží vůle na základě zvířecích drobů. Oporu tu poskytli někteří tehdejší významní badatelé.³⁰ Tím se nabídlo přesvědčivé vysvětlení biblických zázraků, jimž věnuje Daněk dosti širokou pozornost.³¹ Neboť zázraky či znamení jsou „nerozlučně spjaty s posláním tradice“ a je nezbytné „respektovat a reklamovat všude bezprostřední služebnost těchto prvků v kontextu podání“.³² Daněk

²⁷ Nemáme k ruce žádný originální starozákonní text, jde o opis opisů.

²⁸ SLAVOMIL C. DANĚK, *Posvátné stromy ve Starém zákoně: disertační práce*, Libštát, 1917.

²⁹ První kniha Mojžíšova: Genesis, Praha: Kalich, 1968, s. 115–117.

³⁰ SIGMUND OLAF PLYTT MOWINCKEL, *Psalmenstudien 1: Awän und die individuellen Klagepsalmen*, Kristiania: Jacob Dybwad, 1921.

³¹ S. C. DANĚK, *Verbum a fakta Starého zákona*, s. 37–39.

³² S. C. DANĚK, *Verbum a fakta Starého zákona*, s. 38.

vysvětlil i „egyptské zázraky“ (Ex 5nn). Proměnění vody v krev (Ex 7) nebyl přírodní zázrak, nýbrž haruspiciem. Mojžíš „před očima faraonovými věští egyptské rány z jater“.³³ Tento postup nadchl Daňkova exegetického pokračovatele M. Biče k napsání disertace na toto téma.³⁴ Prorok Ámos, přesvědčuje Bič, nebyl pouhý chovatel a pěstitel, „pastýř“, nýbrž *bóqér* – tedy haruspex – a „řadí se po bok prorokům z *kněží*“.³⁵ Toto pojetí je prezentováno i v české vykladačské řadě (ČEP).³⁶ Ámosovu játropravectví přitakává i katolický badatel F. Kotalík.³⁷ Podobně i vynikající biblista V. A. Žák.³⁸ Profilovaný katolický exeget V. Bogner na játropravecké pojetí Bičovo nepřistupuje.³⁹ Lhostejný vůči *b-q-r* zůstává i J. Beneš.⁴⁰ M. Bič poskytl akademické vykladačské obci velmi svědomitou práci. Zároveň to byl patrně pokus popularizovat a zdůvěryhodnit velkého gurua Daňka. Šlo mu o „zařazení *bqr* na pravé místo v jiráelské minulosti kultické“ a „přezkoumati dosavadní výsledky literární vědy starozákonné“.⁴¹ Tím má Bič egyptské zázraky za „vysvětlené“.⁴²

Ptám se: je vysvětlený zázrak zázrakem? Zmizí-li překvapení, pak smysl biblických zázraků zcela vybledne. Bičova radost z „vysvětlených“ zázraků mi bohužel připomíná radost některých starozákonníků, zvláště z 19. století, když zjistili, že zastavení slunce v Gibeónu (Joz 10,12n) lze lehce vysvětlit zatměním slunce, nebo že Elijáš použil na Karmelu naftu (1Kr 18). Kult sám ještě žádné řádné vysvětlení neposkytuje. Kult ukazuje ovšem (zvláště některé staré rity) do kultické minulosti raného, nebo ještě citlivěji řečeno, předexilního Izraele. I již zmíněný Hellerův „geologismus“ (vrstvy) tu trochu trčí z klimatu biblické pedagogické metodiky.

³³ S. C. DANĚK, *Verbum a fakta Starého zákona*, s. 38.

³⁴ MILOŠ BIČ, *Stopy po drobopravectví v Jisráeli*, Praha: Spolek posluchačů Husovy evangelické fakulty bohoslovecké, 1947.

³⁵ M. BIČ, *Stopy po drobopravectví v Jisráeli*, s. 20.

³⁶ Dvanáct proroků: Ozeáš až Malachiáš, Praha: Kalich, 1968.

³⁷ FRANTIŠEK KOTALÍK, *Ras Šamra-Ugarit: studie o významu a vztazích Ugaritu k prostředí a knihám starozákonním*, Praha: Česká katolická charita, 1955, s. 77nn.

³⁸ VLADISLAV A. ŽÁK, *Pozvání k Bohu: Výklad knihy proroka Ámose*, Praha: Evangelická církev metodistická v ČR, 1986, s. 7.

³⁹ VÁCLAV BOGNER, *Starý Zákon: knihy prorocké 4: Malí proroci*, Praha: Česká katolická charita, 1985, s. 61nn.

⁴⁰ JIŘÍ BENEŠ, *V moci slova*, Praha: SGS, 2003, s. 9nn.

⁴¹ M. BIČ, *Stopy po drobopravectví v Jisráeli*, s. 32.

⁴² M. BIČ, *Stopy po drobopravectví v Jisráeli*, s. 24nn. Nadpis „Vysvětlené zázraky“.

Čtenář, a to je mi základní datum, má před sebou celostní text, který není příliš vhodný pro „theologicko-geologické“ vrty. Ostatně předchozí textová či předtextová stadia byla pozdějšími, zvláště prorockými, důrazy silně sekularizována. Podání Joz 10 chce ukázat, že časové lhůty jsou v ruce Hospodinově a že kosmicko-mytické „zákony“ jsou z biblického hlediska „plastické“.⁴³ Bůh Izraele „natáhne“ den (zastaví jej, čímž umlčí slunce v jeho běhu), je-li to ke spásnému užitku jeho vyvoleného lidu. Daňkovo, Bičovo i Hellerovo úsilí „vysvětlit“ zázraky mě podněcuje k otázce: jaký je vlastně smysl těch egyptských znamení. Možná, že egyptské zázraky načrtávají nikoli systematicky, nýbrž v tempu malých dějových pásem, to, co bylo možno nazvat „theologií přírody“. Příroda, háklivé to místo protestantské pobarthovské teologie, není Magna Mater, nýbrž soubor božího služebnictva. Skrze toto služebnictvo zasahuje náš Pán do lidských dějin. Podle Ž 19 jsou slunce a měsíc božími liturgiemi.⁴⁴ Ale pozor: Daněk netvrdí, že Mojžíšova haruspicia byla Božím slovem. Mojžíš použil pouze egyptského způsobu či jazyka, aby demonstroval, že i údajně božský Nil je plně vlastnictvím Hospodinovým.⁴⁵ Mě inspiruje Daněk (i přes svůj a Bičův někdy omylný kultismus) k myšlence, že příroda a dějiny jsou jevy, jež lze theologicky pochopit a vyložit na základě starozákonních pašijních (egyptských) událostí. Pesach je důvodem k Božím zasahování do dějin, krev beránka vyjevuje smysl přírody.⁴⁶

4. Slovo Boží je za Písmem

Daněk jako první u nás rozlišil, nikoli rozloučil, veličiny Písmo (svaté) a Boží slovo. Tyto veličiny nejsou identické. Slovo Boží není ani v Bibli. *Slovo Boží se stává*. Je to *událost*, kterou nelze spoutat, ani omezit, literou, byť svatou.⁴⁷ Slovo Boží je za Písmem. Toto ZA Daněk, bohužel, nikde zcela veřejně nevyložil. Toho si byl vědom sám M. Bič.⁴⁸ Analogie s R.

⁴³ To vyjadřuje Joz 10,13: Slunce stálo v polovině nebes a nespíchal k západu po celý den.

⁴⁴ Ž 19,1: Nebesa vypravují o Boží slávě, obloha hovoří o díle jeho rukou.

⁴⁵ Sem spadá i scéna s hadí holí (Ex 4,2-5).

⁴⁶ Názraky této koncepce jsem uvedl ve spisech Hebrejské člověkosloví, Praha: Herrmann & synové, 1996 a Tázání po budoucím, Praha: Herrmann & synové, 1998.

⁴⁷ S. C. DANĚK, Verbum a fakta Starého zákona, s. 33.

⁴⁸ M. Bič, Slavomil Ctibor Daněk, s. 61.

Bultmannem, kterou podnikl J. B. Souček v *Theologia evangelica*⁴⁹ silně kulhá. Bultmann svléká Evangelium z mytického šatu, pokouší se vlastně o „nahé evangelium“, Daňkovi je mýtus leda dobovým pozadím. Slovo Boží nelze svléknout z šatu Písma a tedy ani z mýtu, který v Písmu vždy nějak je, byť v likvidaci. Rozlišení mezi Božím a lidským slovem v Písmu není z vnějšku možné. To bychom byli na úrovni magie, i když snad velmi kultivované, na úrovni manipulace, i když věroučně ověřené, na úrovni techniky, která nikdy nepostihne bytí. Proto platí, že slovo Boží je za Písmem. Toto za nevysvětlil ani duchaplný Souček. Spíše jen naznačil, že ono za spočívá „v onom kontinuálním tradičním procesu s jeho vědecky zjiřitelnou proměnlivostí kvantit a konstantností kvalit, subjektivně v oné stále opakované události, v níž se ‘stává Slovo’...“, arci vždy v obecnství církve a za současného osobního vyznání...“⁵⁰ Daňkovo za Písmem zřejmě znamená, že „církve je zcela a výlučně odkázána na milost Božího obdarování“⁵¹ Nejsilnější formulaci podal R. Nechuta:

„Řeč Boží není ani prostředkem ani navazadlem zjevení, ale jen lidská a nedostačková evokace zjevení Božího, vzniklá pod pužením Slova a Ducha, sama sebou vždy nepřiměřená a mající také být překonána, při níž však má Duch nadále pevnou ochotu působit, aby čtenáře či posluchače revokoval od slov k Slovu.“⁵²

Můj komentář: Slovo Boží je možno v Bibli rozeznat jen, jsme-li vedeni prozřetelností milosti. Přesto je „v-teze“ zavádějící, poněvadž zavání kvazibožskou magií a nahrává pojetí, že Bible je vlastně papírovým papežem evangelíků. Daňkovo ‘za’.. respektuje literu, zároveň však naznačuje náležitý theologický promyšlený odstup od litery. Bůh si může eventuelně použít i jiných prostředků k sebeoznání, než je Bible.⁵³ I s Písmem zůstáváme ve vakuu, jestliže se k nám tradicí Písma, eventuelně podáním a předáním jeho přítomných tradentů neprolomí ODJINUD (srov. K. Barth, E. Lévinas aj.) slovo Boží. Kdybychom chtěli toto Odjinud pojmenovat, zpředmětnili bychom je a tak ponížili na banální rovinu pouhé kvantity. Sotva bychom pak mohli mluvit o tajemství Božího vyvolení.⁵⁴ Daněk

⁴⁹ J. B. SOUČEK, Slavomil Daněk.

⁵⁰ J. B. SOUČEK, Slavomil Daněk, s.138.

⁵¹ Tak JOSEF B. JESCHKE, Kérygma v kázání, Theologická příloha Křesťanské revue (1953), s. 101.

⁵² ROSTISLAV NECHUTA, Není hlásání slova bez hláskování Písma, *Theologia evangelica* 3 (1950), s. 269.

⁵³ MILAN BALABÁN, Písmo a slovo, in *Hebrejské myšlení*, s. 79.

⁵⁴ Tato myšlenka prosvítá a někdy jiskří v Daňkových kázáních.

zůstal patrně vděčným žákem (či obdivovatelem) Bernharda Duhma⁵⁵ s jeho důrazem na *mysterium*. Podle mého přesvědčení je Písmo jen poslem běžícím k místům, kam má přijít ten, který ho poslal. *Pán jde za svým poslem, který připraví jeho přijetí.*⁵⁶ Písmo není věcí podstatnou, nýbrž služebnou. *Vztah mezi Písmem a slovem Božím není kauzální.*⁵⁷

⁵⁵ Viz kontextovou zmínku o Bernhardovi Duhmovi ve zmíněné „daňkovské“ studii J. B. Součka, s. 67.

⁵⁶ To lze ilustrovat mnoha biblickými místy, např. „Jak líbezné, když po horách jdou nohy toho, jenž poselství nese...“ (Iz 52,7).

⁵⁷ Tento článek je výsledkem badatelské činnosti v rámci výzkumného záměru Hermeneutika křesťanské, zvláště české protestantské tradice v kulturních dějinách Evropy (MSM 0021620802) uděleného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a vychází s jeho finanční podporou.